

Dialóg kultúr VI.

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

Jedným z rozvíjajúcich sa filologických smerovaní v súčasnosti je lingvokulturologický výskum, v rámci ktorého sa hľadajú, získavajú a objektivizujú poznatky o mnohých zložkách etnokultúry cez jazykové kódy v rozmanitých podobách. Práve tieto podoby filologických hľadání boli prezentované v dňoch 18. a 19. januára 2011 na Univerzite v Hradci Králové, kde prebiehala medzinárodná vedecká konferencia pod názvom **Dialóg kultúr VI**. Jej hlavnými organizátormi boli rusisti pod vedením prof. O. Richtereka. Na konferencii sa zúčastnili rusisti, polonisti, bohemisti a slovakisti zo šiestich krajín, ktorí vo svojich vystúpeniach analyzovali osobitosti jednotlivých zložiek etnokultúry najmä na porovnávacom základe. Ukazuje sa, že v rôznych jazykových formách a najmä v textoch sa dá vystopovať mnoho bazových reálií z kultúrneho vývoja ľudstva. Na tomto mieste sa žiada spomenúť iba niektoré závery z jednotlivých vystúpení.

Prof. V. Svatoň z KU v Prahe poukázal na **referenčné** krajiny, ktoré boli jedným zo zdrojov v kultúrnom vývoji iných krajín. Na príklade zo španielskych kultúrnych fenoménov boli ilustrované hispánske vplyvy na francúzsku a iné kultúry. Zaujal najmä r. 1634, keď francúzsky dramatik Corneý prvýkrát realizoval dramatickú tému z mimoantických zdrojov a vybral si legendárny príbeh zo španielskych dejín, v centre ktorého stojí *Cid*. Podobné analógie sa dajú vydedukovať aj vo vzťahu k iným kultúram. PhDr. J. Klapka, predseda Asociácie českých rusistov, ilustroval osudy niektorých ruských piesní v českom prostredí. Ukazuje sa, že niektoré z nich sú viac známe Čechom, ale aj Slovákom, ako dnešným Rusom (*Gde eta ulica, gde etot dom*). Umelecký text má svoje podoby nielen v programovej štruktúre umeleckého diela, ale obsahuje takisto rôznu mieru **živelných zložiek**, čo presvedčivo zaznelo v referáte doc. Z. Pechala z UP v Olomouci.

Osobitnú pozornosť vyvolali vystúpenia, v ktorých boli prezentované jednotlivé etnokultúrne javy v ich historickom a súčasnom prepojení. Dr. J. Tarsa z Opolskej univerzity z Opole analyzovala **precedentné mená** z ruských a poľských rozprávok v súčasnom kontexte. Takí hrdinovia rozprávok ako *Čudo-judo*, *Buratino*, *Zlatá rybka*, *Zoluška* a mnohí ďalší sa opakujú ako precedensy v rôznych podobách súčasného diskurzu. Za všetky sa žiada uviesť príklad s dcérou legendárnej ruskej speváčky A. Pugačovovej, ktorú na začiatku jej speváckej kariéry niektoré médiá nazývali *Buratino*, čím nepriamo naznačovali, že využíva vplyv a povest' svojej mamy. Časom sa ukázalo, že nepravom.

Vynikajúcu analýzu pomenovania *Vianoc* v jednotlivých európskych jazykoch ilustroval doc. S. Pastyřík z Univerzity Hradec Králové. Ukázal evidentné **kultúrne prepojenia** kresťanských sviatkov s predchádzajúcimi epochami či už to boli mystické obrady u Rimanov, alebo predkresťanské najmä koncoročné slávnosti u iných národov. Zrejme okrem iného sa využil aj pôvodný kult Slnka, pričom asociačným prepojením boli slová samotného Krista, ktorý zdôrazňoval, že prišiel ako *Svetlo*. Aj z tohto rozboru sa môžeme poučiť, že kultúrne dejiny ľudstva predstavujú jeden súvislý a evolučný prúd, ktorý pri normálnom vývoji a v podmienkach humanizmu, tolerance a úcty nás všetkých obohacuje. Prenasledovanie predkresťanských (nerád používam pojem *pohanský*) duchovných systémov, náboženské vojny priamo medzi „kresťanskými“ národmi a nábožensky podfarbené konflikty aj v našich dňoch sa opierajú o lož *velkého brata* z románu Orwella *1984*.

Dr. F. Witkowská-Michna z Opolskej univerzity v Opole predniesla referát o **metaforických pomenovaniach** historických udalostí. Analyzovala okolo 600 nominácií, ktoré sa dodnes používajú pre isté analógie s konfliktami súčasnými a minulými. Jedným

z takých pomenovaní bol výraz *ružencová revolúcia*, keď masy obyvateľov Filipín v r. 1986 s ružencami v rukách vystúpili proti vtedajšiemu diktátorovi Marcosovi. K modliacim sa ľuďom sa postupne pripojili aj vojaci filipínskej armády. Autorka do tej istej kategórie metaforických historizmov zaradila aj našu *nežnú revolúciu*, ktorou si Česi, Slováci a ostatné národy a národnosti bývalého Československa získali vo svete skutočnú úctu. Pravda, takých historizmov je žiaľ menej. Dr. Witkowská-Michna poukázala na násilie v dejinách cez historizmy typu *Noc dlhých nožov*, s ktorými sme sa pravidelne stretávali aj na Slovensku počas ostrých politických stretov v deväťdesiatych rokoch XX. storočia.

Na materiáli českého, srbského, chorvátskeho a poľského jazyka Mgr. A. Kolodziej z Wroclavskej univerzity ilustrovala lingvokulturologický kontext **urbozooným** (mien zvierat žijúcich v mestskom prostredí) v súčasnej kultúre. Ide o jeden z ďalších fragmentov jazykového obrazu našej súčasnosti, v rámci ktorého evidujeme narušenie istého tabu predchádzajúcich epoch, keď ľudské mená sa zvieratám nemohli dávať. Dnešní zvierací spolubývajúci v našich bytovkách ako keby nahrádzovali istú časť ľudského súžitia a možno sú obrazom deformovaných vzťahov človeka a prírodného prostredia.

Mgr. V. Pulčár z UKF v Nitre zhromaždil bohatý materiál z **propriálnej nominácie** v súčasnej ruštine. Ide o názvy firiem, rôznych zariadení, reklamy a pod., v ktorých sa využívajú bohaté kulturologické zdroje Ruska. Aj na uvedených nomináciách sa dajú presvedčivo dokumentovať neopakovateľné fenomény v našom prípade ruskej kultúry. Veď také nominácie, ako *Berjozka*, *Jolki-palki*, *Sadko*, *Žar-ptica*, *Kalinka*, *U trjoch sestor*, *Dvorjanskoje gnezdo* a pod. kódujú mnohé stránky ruskej histórie, kultúry, literatúry, folklóru, prírody a vlastne všetkých zložiek etnokultúrnych ukazovateľov.

Súčasnú kultúru presvedčivo archivujú aj jazykové **neologizmy**. Ich lingvokulturologické pozadie v ruštine a poľštine prezentoval Mgr. D. Borysowski z Opolskej univerzity v Opole. Analyzoval okolo 5000 neologizmov, ktoré sú dôležitým filologickým svedectvom o ruskej spoločnosti po rozpade ZSSR. Také jazykové novotvary ako *prichvatizacija*, *katastrojka*, *demokratura* a pod. odzrkadľujú okrem iného pocity človeka našej doby a hodnotový vzťah k udalostiam postsovietskej éry. NV podobných rozboroch nachádzame mnoho analógií s vývojom na Slovensku.

Sústredil som sa iba na niekoľko vystúpení, cez ktoré sa dá ilustrovať skutočný význam názvu *Dialóg kultúr*. Vďaka kultúrno-dialogickým hľadaniam sa máme možnosť viac ponoriť do hĺbky konkrétnych etnokultúrnych priestorov a cez jednotlivé fragmenty rozširovať a objektivizovať **jazykový obraz nášho najmä slovanského sveta**. Tento druh konferencií je veľmi potrebný a užitočný, lebo okrem iného umožňuje prostredníctvom jazyka odhaľovať prirodzené a zákonité **rozdiely v etnokultúrnom vývoji**. Zároveň presvedčivo ukazuje, že etnokultúrne rozdiely sú dôležitým predpokladom nášho vzájomného obohacovania sa. Veď akákoľvek **unifikácia** nás ochudobňuje a v konečnom dôsledku vedie k stagnácii a zániku, čo sa už v histórii neraz osudovo potvrdilo. Všetci sa už rovnako obliekame, máme takmer tú istú architektúru, folklór pomaly zaniká, máme tie isté jedlá, ten istý životný štýl a takmer jediným oporným stĺpom etnokultúry zostáva jazyk. Jednou z podmienok zdravého vývoja je pestrosť a bohatstvo foriem, ktoré vytvárajú neopakovateľnú *krásu národov*. Tak ju zachovajme aj cez filologické hľadania.

Úroveň medzinárodných vedeckých konferencií sa zvyšuje aj sprievodnými **spoločenskými podujatiami**. Tohto roku, tak ako v roku 2010, rusisti z Univerzity v Hradci Králové pripravili vynikajúci kultúrny program. Ich študenti pod vedením doc. G. A. Kosych našťudovali divadelné predstavenie na motívy diela V. Solloguba *Beda ot nežnovo serdca*. Mladí rusisti podali takmer profesionálne výkony. Bolo cítiť predovšetkým ich zaujatie, nadšenie a mládežnícku improvizáciu napríklad pri imitácii dobových kostýmov, za čo boli odmenení naozajstným *standing ovation – burlivými aplodismentami*. Celý život nám naša učiteľská prax potvrdzuje, že s mládežou sa oplatí pracovať, veď aj v organizácii konferencie

veľké úsilie vynaložili mladí rusisti Mgr. M. Půža a Mgr. K. Mervartová. *Do vstreči na Dialogach kultúr VII.*

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Vybudovanie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“